

Streszczenia w języku polskim

Adam Barabasz

Słowa kluczowe: problem niemiecki, RFN, PRL, NATO, EWG, rewizjonizm, hegemonizm

Zasadniczym celem artykułu jest analiza poglądów M. F. Rakowskiego na problem niemiecki występujący w Polsce Ludowej w latach 1945-1989. Zamierzeniem autora jest przybliżenie ewolucji poglądów wieloletniego redaktora tygodnika „Polityka” na zagadnienia niemieckie w latach 1957-1977. Na podstawie sformułowanego problemu badawczego i analizy dostępnych źródeł można sformułować następujące hipotezy:

- w początkowym okresie rozwoju kariery politycznej M. F. Rakowskiego na jego stosunek do problematyki niemieckiej miały wpływ osobiste przeżycia,
- na przełomie lat 50. i 60. XX w. szybką odbudowę gospodarczą i polityczną zachodnich Niemiec M. F. Rakowski łączył z agresywnymi zamiarami RFN zdobycia wpływów w Europie Środkowej i Wschodniej oraz ich dążeniem do rewizji układów jałtańsko-poczdamskich,
- po osiągnięciu kolejnych szczebli władzy w kierownictwie partyjno-państwowym PRL, w działaniach M. F. Rakowskiego zmieniała się perspektywa oceny stosunków polsko-zachodnioniemieckich.

W artykule zastosowano metodę historyczną, analizy źródeł i zawartości prasy. Przydatne okazały się również metody: instytucjonalno-prawna, porównawcza, decyzyjna oraz behawioralna.

Rafał Jung

Słowa kluczowe: polityka, dyplomacja, sport, piłka nożna, II Rzeczpospolita, III Rzesza Niemiecka

Celem niniejszego artykułu jest wskazanie, że już w pierwszej połowie XX w. sport stał się instrumentem artykułowania politycznych intencji, a następnie tworzywem dla osiągnięcia przez państwa określonych celów politycznych na arenie międzynarodowej.

Artykuł jest historyczno-politologiczną analizą wydarzeń sportowych z okresu międzywojennego. To rozważania na temat pięciu meczów piłkarskich, jakie reprezentacje narodowe Polski i Niemiec rozegrały między sobą w okresie istnienia III Rzeszy Niemieckiej,

w latach 1933-1938. Obok oczywistego waloru sportowego, niosły one ze sobą istotne implikacje polityczne. Wynikały one z ze zmienności relacji politycznych między Warszawą a Berlinem po objęciu władzy nazistów w 1933 r. Wzbudzając ogromne zainteresowanie opinii publicznej w obu krajach, stały się użytecznym instrumentem dla elit politycznych i sportowych Polski i III Rzeszy w kreowaniu celów politycznych we wzajemnych stosunkach. Sprzyjało temu postępujące w obu krajach podporządkowanie sportu instytucjom państwa.

Powyższe aspekty są przedmiotem analizy, wykorzystującej metodę historyczną i decyzyjną, wydarzeń sportowych z okresu międzywojennego: pięciu meczów, jakie reprezentacje narodowe Polski i Niemiec rozegrały między sobą w okresie istnienia III Rzeszy Niemieckiej, w latach 1933-1938, w najpopularniejszej wówczas (i dzisiaj) w Polsce i Niemczech dyscyplinie sportu, jaką jest piłka nożna

Bogdan Koszel

Słowa kluczowe: kanclerz Merkel, prezydenci Francji, stosunki osobiste

Autor dokonał analizy wpływu relacji osobistych pomiędzy kanclerz Angelą Merkel i francuskimi prezydentami na rozwój stosunków bilateralnych oraz współpracę europejską. Jako jedynej w historii na stanowisku kanclerza RFN przyszło jej współpracować z czterema francuskimi prezydentami, reprezentującymi nie tylko zróżnicowane opcje polityczne, ale i życiowe doświadczenie czy polityczny temperament.

W tej sytuacji główne pytanie badawcze skoncentrowane będzie na kwestii, czy Merkel w imię utrzymania żywotnych dla obu państw relacji dwustronnych i współdziałania w Unii Europejskiej udało się ustanowić nie tylko osobiste dobre relacje z przywódcami V Republiki, ale stopniowo w tych dwustronnych kontaktach odgrywać pierwsze skrzypce z korzyścią dla Niemiec.

Autor udowodnił tezę, że niezależnie od politycznych orientacji francuskich partnerów, ich politycznego doświadczenia i osobistego temperamentu, kanclerz Merkel udało się pogłębić bilateralną współpracę pomiędzy obu państwami i skutecznie walczyć z kryzysami, które miały miejsce w Unii Europejskiej.

Podstawę źródłową artykułu stanowią deklaracje, przemówienia, konferencje prasowe, relacje z dwustronnych spotkań obecne na internetowych stronach rządowych Niemiec (*Die Bundesregierung; Die Bundeskanzlerin*) i Francji (*France Diplomatie; Élysée*) oraz konkluzje z posiedzeń rad europejskich UE (*consilium.europa*). Szczególnie pomocne okazały się artykuły

prasowe zamieszczane na łamach czołowych dzienników i tygodników Francji i Niemiec. W warstwie metodologicznej, przy opracowaniu artykułu posłużono się metodą komparatystyczną, decyzyjną, behawioralną i analizy zawartości źródeł.

Piotr Kubiak

Słowa kluczowe: wybory do *Bundestagu*, system partyjny, koalicja światła ulicznych, kanclerz, Olaf Scholz

Celem prezentowanego opracowania jest charakterystyka przebiegu kampanii wyborczej, szczegółowa analiza wyników wyborów i próba zastanowienia się nad konsekwencjami rozstrzygnięć wyborczych, jakie zapadły w Niemczech 26 września 2021 r.

Autor analizuje wyniki wyborów ze szczególnym uwzględnieniem zmian zachodzących w niemieckim systemie partyjnym. Wybory te były wyjątkowe z kilku powodów: 1) urzędujący kanclerz po raz pierwszy nie ubiegał się o reelekcję i było wiadomo, że na czele nowego rządu stanie ktoś inny ; 2) trzy partie (*CDU/CSU*, *SPD* i Zieloni) zgłosiły swoich kandydatów na kanclerza; 3) wybory te miały wyjątkowo spersonalizowany charakter: błędy i potknięcia liderów miały istotny wpływ na notowania ich partii; 4) kampania wyborcza była wyjątkowo dynamiczna (trzykrotna zmiana liderującej w sondażach partii), a duży wpływ na jej przebieg miały nieoczekiwane wydarzenia, jak pandemia COVID-19 i tragiczna powódź w zachodnich Niemczech; 5) większość partii w swoich programach stawiała sobie dalekosiężne cele związane z modernizacją niemieckiej gospodarki i dostosowania Niemiec do wyzwań związanych z kryzysem klimatycznym.

Wyniki wyborów do *Bundestagu* XX kadencji potwierdziły większość tendencji utrzymujących się w obrębie niemieckiego systemu partyjnego, jakie dało się zaobserwować w XXI w. Wybory zakończyły się zwycięstwem *SPD*, która zdołała przełamać zwycięską passę partii chadeckich (od 2005 r.). Niemiecki system partyjny nadal opierać się będzie na sześciu partiach relevantnych reprezentowanych w *Bundestagu* (*SPD*, *CDU/CSU*, Zieloni, *FDP*, *AfD* i *Die Linke*). Osłabiona została za to pozycja partii skrajnych (*AfD*, *Die Linke*), co skutkowało większą liczbą możliwych rozwiązań koalicyjnych. Po wyborach utworzono progresywną koalicję tzw. światła ulicznych złożoną z *SPD*, Zielonych i *FDP*, a nowym kanclerzem został Olaf Scholz.

Izabela Lewandowska

Słowa kluczowe: instytuty naukowe w Polsce po 1945 r., Instytut Mazurski, Instytut Zachodni, Emilia Sukertowa-Biedrawina, Warmia i Mazury

Instytut Mazurski w Olsztynie w latach 1948-1953 był Stacją Naukową Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Celem pracy było zbadanie na ile dokumenty zgromadzone w Instytucie Zachodnim odzwierciedlają sytuację placówki olsztyńskiej.

Problemem badawczym była próba odpowiedzi na pytanie, w jakich warunkach organizacyjno-finansowych funkcjonował Instytut Mazurski jako Stacja Naukowa Instytutu Zachodniego? Czy zmieniły się one, a jeśli tak, to w jakim zakresie, z chwilą przejścia pod zarząd Instytutu w Poznaniu? Metody badawcze polegały na krytycznej analizie dokumentów zdeponowanych w Archiwum Zakładowym Instytutu Zachodniego oraz literatury, która była niezbędna do zarysowania szerszego kontekstu.

Wnioski nie były dla autorki tekstu zaskoczeniem. Po pierwsze ze źródeł wyłania się obraz Instytutu w Olsztynie jako jednostki małej, borykającej się z wieloma trudnościami – organizacyjnymi, lokalowymi, kadrowymi i oczywiście finansowymi. Jednakże obszerne sprawozdania merytoryczne pokazują, jaką tytaniczną pracę wykonywała kierowniczka Stacji Emilia Sukertowa-Biedrawina ze swoim bardzo skromnym zespołem. Nie można więc porównywać Instytutu Mazurskiego do zasięgu i znaczenia naukowego Instytutu Zachodniego czy Instytutu Śląskiego, choć taka sama nazwa tych trzech instytucji mogłaby na to wskazywać.

Krzysztof Malinowski

Słowa kluczowe: niemiecka polityka bezpieczeństwa, wydatki na obronność, dostawy broni na Ukrainę

Zapowiedź kanclerza Scholza z 27 lutego 2022 r. dokonania zasadniczych zmian w niemieckiej polityce bezpieczeństwa w związku z agresją Rosji na Ukrainę powinna teoretycznie przekładać się na bardziej wpływową rolę Niemiec w Europie. Realizacja *Zeitenwende* jest sprawdzianem niemieckiej polityki bezpieczeństwa w kontekście sojuszniczym, lecz wymaga także stworzenia przez centrum decyzyjne stabilnych warunków wewnętrznych. Można założyć, że skuteczność zmian zależy od konsensusu w

eksperymentalnej koalicji rządowej trzech partii oraz zapewnienia także częściowego poparcia chadecji.

Można postawić hipotezę, że o zakresie i skali podejmowanego zwrotu we wspomnianych dwóch zakresach bardziej niż międzynarodowe uwarunkowania – oczekiwania ze strony administracji USA i innych sojuszników – decydował kontekst wewnętrzny, czyli ograniczona zdolność centrum decyzyjnego do zbudowania szerszego ponadkoalicyjnego poparcia i zarządzania napięciami.

Celem autora jest wyjaśnienie zdolności centrum decyzyjnego do zarządzania napięciami, wynikającymi z presji chadeckiej opozycji oraz pogłębiających się rozbieżności w koalicji między zwolennikami adaptacji (Zieloni i *FDP*) a jej oponentami (lewe skrzydło *SPD*), sceptycznymi wobec siły militarnej.

W artykule, przygotowanym na podstawie literatury przedmiotu, prasy i informacji internetowych, przeanalizowano dwa zagadnienia: kwestię zwiększenia wydatków na obronność i dostaw uzbrojenia dla Ukrainy poprzez pryzmat relacji w trójstronnym układzie: centrum decyzyjne - partie koalicji - chadecka opozycja.

Agnieszka Nitszke

Słowa kluczowe: Grupa Wyszehradzka, Inicjatywa Trójmorza, Dyplomacja niemiecka, Think tanki

Współczesne relacje między Niemcami a Europą Środkowo-Wschodnią są determinowane kilkoma czynnikami. Po zjednoczeniu Niemiec kraj ten doświadczył częściowo trudu transformacji polityczno-gospodarczej poprzez konieczność dostosowania warunków w pięciu wschodnich krajach federacji, co pozwalało kolejnym rządowi niemieckim lepiej zrozumieć doświadczenie państw środkowoeuropejskich. Kolejnym czynnikiem wpływającym na zaangażowanie Niemiec w tym regionie Europy jest bliskość geograficzna i wynikające z tego zainteresowanie stabilizacją tego regionu. Po przystąpieniu państw środkowoeuropejskich do Unii Europejskiej Niemcy stały się łącznikiem między starą i nową, zachodnią i wschodnią Europą. W relacjach wewnątrzunijnych coraz częściej pojawiają się podmioty pośrednie, pomiędzy poziomem Unii a państw członkowskich. Mają one charakter bardziej lub mniej zinstytucjonalizowany.

Przykładami takich właśnie forów współpracy są Grupa Wyszehradzka i Inicjatywa Trójmorza zrzeszające państwa Europy Środkowo-Wschodniej.

Celem artykułu jest analiza percepcji obu gremiów międzynarodowych w niemieckiej przestrzeni politycznej. Zbadana została hipoteza mówiąca, że w relacjach z V4 i 3SI Niemcy kierują się pragmatyzmem, nie postrzegając V4 i 3SI ani jako konkurencji ani najbliższych partnerów.

Artykuł powstał w oparciu o jakościowe metody badawcze, przede wszystkim metodę analizy zawartości, metodę instytucjonalno-prawną oraz komparatystyczną.

Agnieszka Szczepaniak-Kroll

Słowa kluczowe: migracja, migranci, integracja, Polacy w Niemczech

Artykuł porusza problem „niewidzialności” Polaków w Niemczech. W ten sposób w RFN od kilku lat pisze się i mówi o polskich migrantach. Ich „niewidzialność” ma być skutkiem bezproblemowej integracji, stawianej innym za wzór do naśladowania. Jest to wyraz jak dotąd jednostronnej integracji, która, aby się dopełniła, powinna stać się procesem dwustronnym, bardziej angażującym członków społeczeństwa przyjmującego.

W tekście analizuję, co dokładnie oznacza „niewidzialność”, jak się przejawia, co o niej myślą migranci, jakie są jej pozytywne i negatywne strony. Rozważam także, czy istnieją możliwości „wyjścia z cienia” i co przez to Polacy mają szansę osiągnąć.

Artykuł oparty został na badaniach jakościowych (wywiady i obserwacje), przeprowadzonych w ramach dwóch projektów badawczych, skoncentrowanych na zjawisku integracji polskich migrantów w Niemczech.

Jan Wiktor Tkaczyński

Słowa kluczowe: Niemcy, prawo konstytucyjne, państwo, związki wyznaniowe

Celem tekstu jest konstytucyjno-prawna analiza relacji między państwem a kościołami i związkami wyznaniowymi w niemieckiej Ustawie Zasadniczej.

Konstrukcyjna elastyczność niemieckiej Ustawy Zasadniczej (*Grundgesetz*, GG) zadziwia podwójnie. Po pierwsze dlatego, że pomyślana w 1949 r. jako prowizorium konstytucyjne okazała się nie tylko nadzwyczaj trwałym tworem, to jeszcze dogodnym (ale i wygodnym) narzędziem, przy pomocy którego dokonano przywrócenia ogólnoniemieckiej jedności państwowej w 1990 r. Po drugie jednak z uwagi na uregulowanie art. 140 UZ.

Nieczęsto bowiem spotykamy podobne rozwiązanie ustrojowe w tekście aktualnie obowiązującej konstytucji, aby uregulowania poprzedniej ustawy zasadniczej były przejmowane do nowej w całości i bez jakichkolwiek zmian. Ten przypadek w niemieckiej rzeczywistości konstytucyjnej dotyczy relacji państwo a kościoły i związki wyznaniowe. Według art. 140 UZ stanowią bowiem uregulowania art. 136, 137, 138, 139 i 141 Konstytucji Weimarskiej (*Weimarer Reichsverfassung*, WRV) integralną część Ustawy Zasadniczej z 23 maja 1949 roku.

Autor stawia tezę, że patrząc od tej strony na aktualną konstytucję (ale ze starymi uregulowaniami) można stwierdzić, że znany i praktykowany w świecie od czasów rewolucji francuskiej 1789 r. ustrojowy rozdział kościoła(łów) i państwa nie jest (i nie był) w Niemczech modelem separacji, czyli takim, w którym państwo zachowuje neutralność religijną, a kościół(y) w stosunku do niego pozostają w swojej działalności autonomiczne.

Ryszard Zięba

Słowa kluczowe: Polska, Francja, bezpieczeństwo, Unia Europejska, Niemcy, Rosja, USA

Celem artykułu jest ukazanie miejsca i znaczenia Francji w polityce bezpieczeństwa Polski. Autor podejmuje próbę weryfikacji hipotezy zakładającej, że Francja zajmuje ważne miejsce w polskiej polityce bezpieczeństwa, ze względu na zbieżność strategicznych interesów bezpieczeństwa obu państw, skoncentrowanie tych interesów w Europie, ale oba kraje różnie dobierają środki i sposoby prowadzonej polityki bezpieczeństwa.

Podjęta analiza stanowi próbę weryfikacji hipotezy zakładającej, że Francja zajmuje ważne miejsce w polskiej polityce bezpieczeństwa, ze względu na zbieżność strategicznych interesów bezpieczeństwa obu państw, skoncentrowanie tych interesów w Europie, ale oba kraje różnie dobierają środki i sposoby prowadzenia polityki bezpieczeństwa.

Analiza jest prowadzona z perspektywy neorealistycznej, która zakłada badanie strategicznych interesów bezpieczeństwa Polski i Francji na tle ewoluującego systemu międzynarodowego. Od ponad 100 lat wzajemne stosunki Francji i Polski mają intensywny charakter. Początkowo elementem spajającym było poczucie zagrożenia ze strony Niemiec. W związku z tym, w okresie międzywojennym Francja i Polska były związane traktatem sojuszniczym z 1921 r. Jednak oba kraje utraciły niepodległość podczas II wojny światowej, a sojusz nie został odnowiony po wojnie. W okresie zimnowojennego podziału zbieżności i rozbieżności interesów bezpieczeństwa także były widoczne. Po przełomie w 1989 r. Polska

przystąpiła do *NATO* i UE i wraz z Francją znalazła się w zachodniej wspólnocie bezpieczeństwa. Polska chce umocnić swoje usadowienie w Europie, ale obawia się zagrożenia ze strony Rosji, a dla jego neutralizowania szuka wsparcia, ostatnio przede wszystkim w USA. Natomiast Francja realizuje strategię uczynienia z UE gracza globalnego i – jako nominalnie wielkie mocarstwo, stały członek Rady Bezpieczeństwa ONZ – nie rezygnuje ze swoich ambicji światowych (*mondialisme*). Te zbieżności i różnice w rozumieniu własnych interesów bezpieczeństwa sprawiają, że stosunki między Francją a Polską są meandryczne, niestabilne, a nawet skomplikowane, co widać w ich zmiennej dynamice w całym okresie pozimnowojennym.

Podstawową metodą badawczą jest analiza dokumentów i krytyczna analiza literatury przedmiotu oraz metoda porównawcza.